

ṬHEN 1-NA: ZIRLÂI TLÂNGPUI THLÎRNA

Bo tawh mihringte chhandam an nih theihna tûra Pathian rawn chêt dân hi a châng chuan a mak ṭhîn ngawt mai. Mi 120,000 vêl an chênna, Ninevi kha Assuria ram khawpui a ni a. Assuria sipaite hi Bible Ram vêla sipai che râwva thei bêr pâwl an ni âwm e. An nunrâwnzia chu Mediteranean Tuipui kam vêl zawng zawngah khân tlâng hriat a ni. An hmêlma kulhte chu an bei a ni mai lo va, an tihchhiatsak vek ṭhîn a. Anmahni lo dotûte chu lainatna nei miah lova thatin, sal atân mi tam tak an hruai ṭhîn.

Pathianin Israel ram aṭanga Ninevi-a zuk kal a, a chhûnga chêng mi sualte hnêna simna thû hril tûra a hrilh a, Jonan a lo chhân dân leh awm dân tûr kha han mitthlâ ta ila. Pathian thupêk tihlawhtling tûra Pathian thiltihtheihnaa innghat ta mai lo chuan, hlauhthâwnnain a lo khat a. Chawlh hahdamna emaw, rilrua thlamuânna a neih loh avângin, Ninevi khaw awmna ni lo lamah a kal ta daih mai a nih kha. Hê thawnthu-a thil chhinchhiah tlâk tak pakhat awm chu, Pathianin Ninevi khawpuia chêngte chhandam a châk êm êm mai hi a ni a. A chhandam theihna tûr a nih dân phawt chuan eng thil pawh a ti mai ang. Chuvângin, Jona thawnthû pawh hi Ninevi khawpui chhandam chanchin ringawt ni bîk lovin, zâwlnei tihmawh tak Jona chhandam a nih thû pawh a ni tel vê bawk a ni.

Amah Jona hi chuan Ninevi khuua chêngte a huât êm êmzia hi a hre lo pawh a ni maithei. Pathian hnên atâ tlân bovin, nghapuiin a dawlh a, chutah chuan ni thum chhûng awmin Pathian nêna an inlaichîn dân a ngaihtuah nasa hlê ṭhîn a. A beidawn êm avângin a tâwp a tâwpah chuan Pathian a âu ta ngê ngê a. Nghapuiin vaukama a luâk chhuah

khân zâwlnei tihmawh tak, Pathian laka tân bo hial kha misonari tih nuâm tak a lo ni ta a.

Hetah hian thawnthu a tâwp mai lo. Ninevi khuaa mête hnênah chuan thû a zuk hril ta ngei a; mahse, an sualte an lo siam khân a thin zuk ûr zâwk tlata maw le! A chhan pawh, Pathian zahawmna leh Pathianin Ninevi khawpuia chêngte a hmangaihzia ngaihtuah phâk lovin, amâ hmingthamna tûr chauh a ngaihtuah vâng a ni. Tûn kêr zirlâiah hian thutak ropui êm êm: Ninevi khawpuia chêngten an mamawh ang thovin Jona pawh hian chanchin thâ a mamawh vê a, keini pawhin chu chanchin thâ tho chu kan mamawh vê a ni tih hi hmuh chhuah kan tum dâwn a ni.

THEN 2-NA: ZIR ZÂUNA

Jona hi lawngchawlhna hmunpui, Joppa khua aţanga hla vak lo, Gath-hepher khuaa chêng a ni a (*2 Lalte 14:25*). Ninevi khawpuia chêngte nunrâwnzia a hriatin a lo râlkhat hlauh êm êm mai a; tichuan, a hnêna thu hril tûra Pathianin a kohna chu a tânchhiatsan a. Ninevi aţanga a hla thei ang bera kal daih a duh avângin Tarsis lam pan tûr lawngah chuan a chuâng a. Chiang takin hre thei lo mah ila, hetih lâia Tarsis tih hi Bible zir mi mi thiamte chuan Spain ram chhim lam, Gibraltar bula awm Tartessus khu a nih an ring. Tartessus hi Joppa aţanga khaw thlang lama awm niin, tuiptui kawng zawh chuan mêl 2,200 vêl a hlâ a ni a. Chutih lâiin, Ninevi erawh chu Joppa khua aţanga hmâr chhak lam mêl 700 vêla awm a ni vê thung.

Hê zâwlnei hian Ninevi khuaa chêngten an lo nuihzat a, an lo hnâwl bâkah, an lo tihduhdah hial pawh a hlâu êm êm a. A hmâa harsatna awmte chu a hmuh len êm avângin, a hmachhawn ngam ngang lo a ni. Ellen G. White-i chuan Jona rilru put hmang a sawi fiahna lamah, heti hian a rinna tlâkchham thû pawh a sawi lang a: “Zâwlnei hian Pathianin

ti tûra a tuk hnâ chu a thawh a harsat tûrzia ngaihtuahin, tih theih loh tawpah a ngâi ta hial a, chuvâng chuan koh a nihna fing tak mai pawh chu a rinhlel ta rum rum a. Chû khawpui chapo taka chutiang thuchah va puan chu, mihringte thlîrna aţang chuan awmze awm miah lo tûr niin a lang vê rêng bawk a. A rawng a bâwl Pathian chu finnaa khat leh, thil engkim tithei a ni tih pawh a lo hre chang tawh lo. Hetianga luhlul tak, rinhlelhna rilru pu chung a awm lâi tak hian, Setana chu rawn chêin, beidawanna rilru a puttîr ta a. Chutichuan, a zâm ta êm êm mai a, ‘Tarsis lama tlân bo daih tûrin a tho ta a ni.’ Joppa khuaah a zuk chhuk a, chutah chuan Tarsis pana chhuak mai tûr lawng chu a hmû a, tichuan ‘a kal man a pê a, . . . Tarsis pan tûrte nêna kal ho tûrin lawngah chuan a lût vê ta a’ [*Jona. 1:3*].

“Jona hi mawhphurhna rit tak hlen chhuak tûra mawhphurhna pêk a ni a; chutih rual chuan, amah tîrtu hian a chhiahhlawh chu a awmpui ang a, hlawhtlinna pawh a pe ngei ngei dâwn bawk a ni. Zâwlnei hian îhê lovin Pathian thû kha zâwm mai ni se chuan, a thil tawn hrehawm tak tak kha a tawng lo vang a, tawn ahnehin nasa taka malsâwm a ni zâwk ang.”—*Zâwlneite leh Lalte*, pp. 231, 232.

Jona hian a harsatna tawh chu tlânchhiatsan mah se, a tikiang thei chuang sî lo. Khatianga a tlânchhiatsan khân harsatna nasa lehzualah a hnûk lût ta zâwk a. Ninevi khuaa thu hril tûra tîrtu Pathian chuan a awmpui thei a, a ţanpui thei a, a tichhak thei bawk a ni. Pathianin hlawhtling tûra theihna min pe tel lovin eng hnâ mah thawk tûrin min ti ngâi lo. “Mihring rilru hian Pathian rilru a thlâwp a nih phawt chuan engkim tithei a lo ni thîn a. Ti tûra hrilh hnâ chu eng pawh ni se, a chaknaa hlen chhuah zêl a ni ang. Tih tûr min tuk apiang chu min tuk ruâlin tihhlawhtlin theihna min pe nghâl zêl thîn a ni.”—*Krista Tehkhin Thûte*, p. 286. Jona hian Pathian chakna ni lovin, amâ chak lohna chu a

ngaihtuah tam zâwk a. Mahse, Pathian chuan a la beidawnsan mai rih chuang lo.

Jona chu Tarsis panin a kal ta a; mahse, Pathianin a ûm zui zêl tho va. Pathian kohna chu tlân bosan mah se, Pathianin a la ko chhunzawm zêl tho a ni. Heti hian Pathian Lehkhatu chuan a sawi a: “Nimahsela, LALPA chuan thli na tak mai tuifinriatah chuan a tîr a, tuifinriatah chuan thlipui nasa tak a tleh ta a; tichuan, lawng chu keh dâwn ang maiin a awm ta a” (*Jon. 1:4*) tiin. Hê thlipui hi a thawk na khawp mai a, an chuânna lawng pawh a keh darh vek a hlauhawm hman hial. An bungruate leh anmahni ngei pawh boral vek thei dinhmunah an ding nia a lan tâkah chuan amah chu lawng aţanga paih chhuâk mai tûrin a chuânpuite chu a hrilh a. A sawi ang tak chuan an paih ta a, tuifinriat mawng lamah a tlâk thlâk lâi chuan sangha lian tak hian a lo dawlh a. Heti hian Bible chuan a sawi: “LALPA chuan Jona lem tûrin sangha lian tak a lo ruât tawh a; chu sangha kawchhûngah chuan Jona chu ni thum leh zan thum a awm a” (*Jona 1:17*) tiin.

Mi thenkhat chuan Jona chanchin hi tak tak ni lovin, thawnthu ngaihnawm tak ang lekah an ngâi a. Mahse, Bible-a kan hmuh dân bâkah, chanchin kal tawh zirna te leh, thil hlui lai chhuah aţangte pawh hian chutiang ngaih dân neih chu a dik lo tih Chiang takin a lang. Jona thawnthû hi a taka thleng ngei a ni tih rin theihna tûr chhan hrang hrang awm zînga pakhat chu *2 Lalte 14:25*-ah hian kan hmû a, hetah hian Jona kha a taka awm ngei mihring a ni tih sawi a ni. Juda-te chuan Jona lehkhabu hi a taka thil thleng ngei inziahna bû niin an ngâi a. Ninevi khaw hmun hlui lâi chhuaka zir Chiangtûte pawhin, Bible-in Ninevi khawpui len zâwng a sawi hi a dik ngei a ni tih an nemnghet bawk. Isua pawhin Ninevi khawpui leh Jona chanchin hi sawiin, a taka awm ngei a ni tih a pawmzia a sawi lang a (*Mat. 12:39*,

40; *Luka 11:29, 30*). Inhniâlna titamtu ber chu sangha kawchhângah mihringte hi eng emaw chen kan awm hnû-ah damin kan chhuak leh thei dâwn em ni? tih hi a ni.

Institute of Creation Research-a thawk scientist pakhat, John D. Morris-a chuan heti hian sangha lian takin Jona a dawlh theih ngei tûrzia a sawi fiah a: “Tûn lâi thlenga la awm nghapui leh shark zînga tam tak pawh hi mihring taksa pum dawlh thei khawpa hrawkhrâwl lian an ni a. Tûn lâia awm tawh lo, thi mang tawh zînga pleisiosaurs an tih mai pawh kha sangha lian tak tho a ni. Ka sawi tum chu, sanghâin Jona a dawlh hi thil theih loh a ni miah lo tih a ni a. A pawimawh ber zâwk erawh chu, Bible-in, ‘LALPA chuan Jona lem tûrin sangha lian tak a lo ruat tawh a’ (*Jona 1:17*) a tih hi a ni. Hemi tuma thil thleng hi thil thleng tshin pângngâi ve rêng ni lo vin, thil mak a ni a. Chuvângin, tûn lâi huna kan thil hriat leh tawn tshin hmanga hrih fiah tum kher a tûl lo.

“Mihringte hi sangha pumpuia kan awm hnû-ah damin kan chhuak leh thei rêng rêng ang em? Hebrai tawngkam, ‘ni thum leh zan thum’ tih hi Bible leh Juda-te thuziak dang aţang pawhin ni khata inţan, chumi nî zawha ni dang lo awm leha tâwp ta sawina a ni tih Chiang takin a hriat theih a. Chu bâkah, lawng khalhtûte leh mi dang dangte pawh sanghâin a dawlh a, dârkar tam tak hnua an va chhanchhuah leh tâk thu sawi tûr a tam mai” (John D. Morris, “Did Jonah Really Get Swallowed by a Whale?” Institute for Creation Research, December 1, 1993, <http://icr.org/article/did-jonah-really-get-swallowed-by-whale>). Morris-a hian sawi chhunzawmin, Kristian kan ni a, Pathian thil mak a ti tshin a ni tih kan ring a; chuvâng chuan Jona lehkhabu-a kan hmuh thawnthu pawh hi Pathian Thû a ni tih kan pawm mai tûr a ni a ti.

Jona hian nghapui kawchhônga a awm chhông hian a ngaihtuahna a hmang thei a. Beisei bo taka a awm avângin Pathian a âu ta ngawt mai a ni: “Ka nunna ka kawchhônga a chauh lâi chuan LALPA chu ka hre reng a; ka tawngtâina chu i biak in thianghlimah i hnên a lo thleng a ni” (*Jona 2:7*). Jona hian amah khuhtu thim chhah mup piah lam chu thlîrin, vân biak bûk ațanga lo chhuak êng zung mâwi tak chu a hmû a. A ngaihtuahna chu chatuan lamah a dah daih a ni. *Sâm* ziaktu Asafa chuan heti hian a lo puang a: “Aw Pathian, i kawng chu biak bûkah a awm a. . . . Nang chu thil mak ti thîntu Pathian i ni a; mîte zîngah chuan i chakzia i puang chhuak tawh a. I bânin i mîte i tlan tawh sî a” (*Sâm 77:13–15*, NKJV).

Jona hian thil mak ti thîntu Pathian chu a hmu chhuak ta a ni. Keini pawh hian eng ang harsatna pawh lo tâwk mah ila, Jona ang hian biak bûk lam chu kan thlîr ang a, Pathian ropuina chu kan hmû ang a, chutichuan, Pathian-ah rinna kan lo nghat ang a, a thiltitheihna pawh kan ring ngam lehzual sawt bawk ang. Jona thil tawn kha heti hian Ellen G. White-i chuan a lo sawi a: “Hetia beidawng taka a awm lâi hian LALPA chuan a kalsan lo va. Fiahna chi hrang hrang pe-in, chûngahte chuan a awmpui zêlzia a tilang a, chûngte ațang chuan Jona hian Pathian-ah rinna lo nei tharin, amah chhandam tûrin thiltitheihna tâwp chin nei lo a nei a ni tih a lo hre thar leh ta a ni.”—*Zâwlneite leh Lalte*, p. 232.

Jona rinna tihthar leh a lo nih tâk hnû chuan Pathianin thil mak a rawn ti a, amah dawlhtu nghapui chuan vâukamah a rawn law chhuak ta a. Chutichuan, Jona chu Ninevi-ah a va kal ta a, Pathianin an chênna khawpui chu a tichhe vek dâwn tih thu a va sawi ta a ni. A rin loh deuh maiin Ninevi khuaa chêngte chuan an sual an lo sim ta vek mai a. Thlarau lama harh tharna nasa tak a thleng ta. An lalber chuan an

tih dân țin pângngâi angin ram pum huâp chaw nghei thû a puâng a, an sualte an puâng a, an sim bawk a. Mahse, thil mak deuh mai chu, Jona a a lâwm miah lo hi a ni. Pathian thupêk zâwmin a hnâ chu a va hlen ta a; mahse, a chung a thil râpthlâk tak thleng tûra a sawi chu a thleng ta sî lo. Hrilh lâwknaah hian thu delhkih nei hrilh lâwkna an tih ang chî hi a awm a. Chutiang chu *Jona 3:10*-ah pawh hian Chiang takin kan hmu: “Chutichuan, Pathianin an thiltihte chu enin, an kawng ța lo chu an hawisan tih a hmû a; an hnênah a sawi tawh, tih a tum thil ța lo chu Pathian chuan a lamlê a, a ti ta lo va ni.”

An chung a thil lo thleng tû a sawite kha an lo dawnawn dân azirin thlenga thleng lo thei a ni a. An sualte an sim tâkah khân, Pathian pawh a “lamlê” leh ta a ni. Jona thu hril hi a hlawhtling hlê mai a; mahse, amah zâwlnei tihmawh, inkiltawih tak hi chuan a hre thiam lo tlat thung. Hlawhchhamah a inngâi a, mahse, kum za tam tak hnû-ah Isuan a chanchin hi rawn sawi chhuak lehin, Ninevi khuua thû a hril kha a rinawmin a entawn tlâk hlê niin a sawi. Hetah hian thil lâwmawm tak mai kan hmû a: Pathian chuan min beidawnsan mai ngâi lo. Jona hian Ninevi khuua mîten chanchin ța an mamawh ang tho hian a mamawh vê a. Pathian chuan ûm zui a, se hlamchhiah a tum lo, a kut chak takin a chelh tlat a ni tih a hriat chhuah hmâ chuan a vuan tlat zâwk a ni.

THEN 3-NA: NUNA BEL TÛR

Pathianin thil eng emaw ti tûrin a hruai che nia hriat tlatna hi i lo nei vê tawh țin em? Mahse, chutiang chu i tih hreh zâwng tak a ni bawk sî em? Thlarau Thianghlim chuan i thinlungah hnâ a thawk a, thutlûkna siam tûrin a tur che a; chutih lâiin nang lah chuan a nghawng tûrte i ngaihtuahin, thutlûkna i siam ngam bawk sî lo tawh em? Jona ang bawk

hian misonari tihmawh, kal chhuah hreh tak i ni vê pawh a ni maithei. In kohhranah khân mawhphurhna eng emaw chelh tûr emaw, in thênawm khawvêngte leh hnathawhpuite hnêna a thu hretu ni tûr emaw, in chhûngkuaa ring lo mi awm vê-te hnêna chanchin tha hrilh tûr emaw-a Pathianin a kohna che chu i lo hre tawh a. Chutih rual chuan, chutiang ti tûra tling lo niin i inhre bawk sî. I thil sawi chu an lo âwihsak lo vang che tih i hlâu a. An lo pawm lo vang a, an lo hnâwl fithla tawp mai ang tih pawh i hlâu bawk a ni ti râw?

Thil pahnih hriat reng tûr a awm a. Pakhat chu, Pathian mi tling sâte a ko ngâi lo va; a kohate chu a titling chawp mai zâwk thîn tih hi a ni. A dang chu, Pathianin thil eng emaw ti tûra a hrilh che a, chu chu i lo pawm a nih chuan, a rah lo lang tûrah chuan Ama'n mawhphurhna a la thîn tih hi a ni a. Pathianin “hlawhtling” tûrin min ko hran lo. Rinawm taka hlen chhuak tûrin min ko mai zâwk a ni. Thawh tûra min hrilh hnâ chu rinawm taka kan hlen a nih chuan, eng tik nî-ah emaw, “Bâwih thâ leh rinawm, i ti thâ e. . . . I pû lâwmnaah chuan lût rawh” (*Mat. 25:21*, NKJV) tiin min la hrilh ngei dâwn a ni.